

Rzeszów, 30 listopada 2016 r.

dr hab. Jan Olszewski, Prof. UR
Kierownik Zakładu Prawa Handlowego i Gospodarczego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Rzeszowskiego
ul. Grunwaldzka 13
35-068 Rzeszów

***Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Rafała Stanisława Skiby pt. „Reguły Incoterms i zasady ich zastosowania w stosunku zobowiązaniowym”,
Lublin 2016, s. 254.***

1. Uwagi wstępne

Rozprawa doktorska Pana mgra Rafała Stanisława Skiby pt. „*Reguły Incoterms i zasady ich zastosowania w stosunku zobowiązaniowym*”, Lublin 2016r. napisana pod kierunkiem dr hab. Marcina Trzebiatowskiego, prof. KUL składa się z czterech rozdziałów i liczy 254 strony. Rozprawa ta posiada ponadto typowe elementy wprowadzające jak np. wykaz skrótów, na końcu zaś zakończenie i bogatą bibliografię oraz streszczenie.

Recenzowana praca oparta jest na bogatej literaturze, w której znaczące są źródła obce, co należy ocenić pozytywnie, bowiem nadal skromna skala obrotu międzynarodowego w Polsce nie wygenerowała dotychczas pogłębionych badań omówionej w pracy materii.

2. Określenie dyscypliny prawa:

Praca doktorska poświęcona jest prawu cywilnemu, analizy skoncentrowane są na prywatnoprawnych rozwiązaniach umownych w międzynarodowym obrocie handlowym. Są jednakże w obrębie pracy także elementy z innych dziedzin prawa, w szczególności prawa międzynarodowego, obcego i mniejszym już zakresie prawa Unii Europejskiej. W pewnym stopniu zaznaczone są też węzłowe elementy historii prawa. Informacje z innych dziedzin, stanowią ważne uzupełnienie (szczególnie aspekt ewolucji) analizy badawczej. Przedstawione są one w taki sposób, iż nie zmieniają charakteru tej rozprawy jako z zakresu prawa cywilnego. Ponadto pewne odniesienia prawne są nawet korzystne dla odbiorcy, gdyż w sposób znaczący ułatwiają zrozumienie w wielu miejscach

złożonych pojęć, i wzajemnych korelacji umownych i regulacyjnych (które zresztą mieszczą się w temacie niniejszej pracy).

3. Wybór tematu

Wybór tematu jakim są reguły *Incoterms* jest w pełni zasadny, gdyż wzrost obrotu handlowego wymusza ewolucję reguł handlowych, w tym też terminów *Incoterms*. Ponadto zauważyć należy, iż poruszanie tej problematyki w obszarze analiz prawnych jest nader rzadkie. Zupełnie zaś brakuje badań nad stosowaniem w/w reguł umowach lub też badań w odniesieniu do złożonych stosunków zobowiązaniowych. Należy zgodzić się też z poglądem Autora, iż brak jest całościowych opracowań wskazanego zagadnienia (str.9).

Innym pozytywnym elementem, który przemawia za tak obranym tematem pracy jest także dostrzeżenie przez Autora w tym obszarze szeregu problemów, które następnie zaowocowały różnorodnością tez. Dobrze opracowanie tezy badawczej (a tu takie dominują) świadczą, iż temat jest wart badań i daje szeroki obszar co do ich weryfikacji.

4. Ogólna charakterystyka pracy

Praca, tak jak to już wcześniej wspomniałem, posiada cztery rozdziały oraz elementy typowe dla tego typu dysertacji.

Wstęp w pracy (str. 9-16) został ujęty poprawnie. W pierwszej kolejności Autor wskazał cele pracy, następnie przedstawił i - co ważne- uzasadnił tezy podstawowe (nr 1-2) oraz tezy poboczne (nr 3-9). Takie umiejętne i analityczne rozdzielanie tez podnosi rangę pracy. Świadczy to dobitnie, iż Autor rzeczywiście wnikliwie analizował problem badawczy i potrafi odnaleźć w nim wielorakie aspekty, które nadają się do oceniania, a następnie do kreowania wniosków korygujących.

We Wstępie do dysertacji także przejrzyście opisano a potem wyjaśniono metody badawcze, które zastosowano w jej tekście. Autor podkreśla tu metodę dogmatyczno prawną, prawno porównawczą i historyczno prawną, nie wymieniając już dalej innych metod teoretycznych na co można w pełni można znaleźć uzasadnienie. Wspominając o metodzie empirycznej, Autor dokładnie jej nie opisuje, (a może to być analiza umów, obserwacja uczestnicząca, eksperyment, kwestionariusze, ankiety). Autor podkreśla jednak charakter tej metody, jaki zastosowano w pracy, szkoda jednak że tylko w sposób tak ograniczony. Ta okoliczność może budzić pewne zdziwienie, bowiem nieco dalej sam podkreśla, iż wykorzystanie metody empirycznej „jest szczególnie cenne,

ponieważ praca oprócz teoretycznego charakteru zyskuje doniosłość praktyczną” (str. 16). Recenzent dodałby tu, iż praca poprzez różnorakie metody empiryczne mogłaby też być znacznie bogatsza we wnioski uwzględniające oddziaływanie *Incoterms* na specyfikę narodową w obrocie handlowym.

W Rozdziale I (str. 17-78) pt. „*Incoterms jako źródło międzynarodowego prawa handlowego*” Autor dokonuje zgodnie z tytułem przeglądu źródeł prawa w obrocie międzynarodowym. Wyjaśnia je pojęciowo i co też istotne dla dalszych opisów wyraźnie podnosi liczne elementy różnicujące (np. str. 47-49; Autor wskazuje także na fundamentalne różnice pomiędzy zwyczajem a obyczajem). Przegląd ten zaburza jednak odnoszenie się tu i ówdzie do rysów historycznych (np. str. 49-52) gdyż aspekt historyczny generalnie skoncentrowany jest w rozdziale II.

Pomimo bogactwa analiz, opisów i ostatecznie ocen w rozdziale tym nie ma żadnego wydzielonego podsumowania, czy też inaczej nazywanego podrozdziału z wnioskami, które można by przedstawić zamykając tak ciekawy przegląd źródeł. Pomimo braku takiej czytelnie nazwanej „części wnioskowej” Autor w podrozdziale 1.6.3. pt. „Natura prawa” dokonał sformułowania twierdzeń i wysnucia wniosków (str. 76). Do ciekawszych należy tu dostrzeżenie faktu, iż praktyka obecna wymusza okresowe rewizje. Poprawnie zaliczono badane reguły do nowych *lex mercatoria* czy też wpływ w/w reguł na odpowiedzialność innych podmiotów (str. 78).

Rozdział II (str. 79-130) to „*Ewolucja i najnowsza wersja reguł Incoterms*”. Autor dokonuje tu przeglądu reguł *Incoterms* od pierwszych z 1936r. po ostatnią wersję z 2010r. Zaletą opisu jest ukazanie wielowarstwowych odniesień w szczególności poprzez wykładnię, oficjalne noty wyjaśniające (str. 110). Podzielono także reguły na grupy ukazujące ich specyfikację dla transportu morskiego i śródlądowego. Jednakże tutaj także to bogactwo analiz nie wieńczy żaden podrozdział podsumowujący.

Rozdział III (str. 131-194) to „*Reguły Incoterms na tle stosunku zobowiązaniowego*”. Rozdział ten zgodnie z tytułem jest cywilistyczną analizą każdego z elementów jako determinantów kształtujących umowę sprzedaży. Analizę tę poprzedza ogólne odniesienie do ustalenia prawa właściwego i wartościowe dywagowanie jak język i reguły *Incoterms* do języka umowy. W ramach opisu elementów *Incoterms* jest tam kilka wartych szerszej uwagi sugestii praktycznych. Do takich ciekawych analiz należy m.in. kwestia podziałów kosztów (str. 163-166). Dobrym posunięciem było także odniesienie *Incoterms* do postanowień Konwencji Wiedeńskiej o międzynarodowej sprzedaży towarów z 1980r. (str. 176-188). Zbyt wąsko jednak Autor ujął opisywanie wzajemnego powiązania różnych reguł, pewne wzmianki do innych reguł handlowych są zaledwie na 3 stronach (str. 190-193).

Rozdział IV (str. 195-228) to „Zastosowanie danej reguły *Incoterms* w konkretnym stosunku zobowiązaniowym”. W rozdziale tym Autor wpiernik naświetla znane już z wcześniejszych opisów zastosowania reguł *Incoterms* w obrocie handlowym (str. 195-197). Potem bardzo praktycznie i celnie ukazuje jak wprowadza się daną regułę do umowy. Do punktów wartych uwagi należy prezentacja problemu modyfikacji reguł *Incoterms* przez strony konfliktu. Ta bardzo użyteczna analiza zawiera też przykładowe terminy modyfikujące *Incoterms* (str. 205), które oparł Autor na szerokich badaniach obcej literatury. Jednak szczególnie cenne jest w pracy dostrzeżenie błędnej praktyki (w pkt. 4.4 str. 217-223). Autor wskazuje tu takie błędne zastosowanie reguły *Incoterms* i co także istotne skutki takiego działania.

Pracę zamyka Zakończenie (str. 225-228). Należy stwierdzić, iż jest ono poprawne, ale jedynie cztery strony podsumowania dla takiego bogactwa problemów, które autentycznie Autor dostrzegł, a często też umiejętnie i dokładnie naświetla, jest zdecydowanie zbyt skromne. W ten sposób oceniam zakończenie jako element wymagający uzupełnienia, przy ewentualnej publikacji pracy. To ubóstwo wnioskowań tym bardziej jest widoczne, gdyż Autor nie zrobił w pracy żadnych częściowych podsumowań np. w poszczególnych rozdziałach. Niejako utrwalonym już standardem w pracach doktorskich, jest wyodrębnienie wniosków po każdym rozdziale, wtedy też i samo Zakończenie generuje jedynie te wnioski generalne, które mogą być podane na kilku stronach.

5. Szczegółowa ocena pracy

Obok nielicznych usterek, które wcześniej wymieniłem są też w pracy pewne opisy czy cytowania wymagające pewnych, zresztą niewielkich, uzupełnień a nawet korekt.

W pierwszej kolejności pewne uwagi skierowałbym do konstrukcji pracy. Praca generalnie jest przejrzysta, ale zdarzają się kwestie niejako zbyt często powtarzające się, np. aspekty historyczne. Jest w pracy pkt. 1.3, Rys historyczny. Nieco dalej omówiona jest geneza, w pkt. 1.6, zaś w pkt. 2.1 jest tu – ewolucja historyczna (bo od roku 1936 do 2010). Pewnym usprawiedliwieniem takiego wielokrotnego podniesienia jest to, iż zawsze ukazywany jest inny rys historyczny (tzn. dla różnych instytucji prawnych).

Pomimo takiego nazbyt częstego odnoszenia do aspektów historycznych, Autor w zasadzie pomija problematykę byłych reguł z RWPG, jedynie są wnioski np. krytyczna uwaga o zwyczajach handlowych na str. 45 (w dwóch zdaniach) czy też na str. 60 (gdzie wspomniano jedynie RWPG). Samo odniesienie do specyfiki owych lat mogło by być użyteczne nawet poprzez krytyczną ocenę

tamtych rozwiązań, lub też szersze odniesienie do ich wadliwości, lub braku precyzji ,który powodował konflikty itp.

Podstawowym defektem pracy jest jednak niezwykle ogólne Zakończenie. Autor zawarł w nim jednak aspekty fundamentalne (co należy tu pochwalić). W zakończeniu potwierdza Autor wprawdzie bardzo mocno całość wcześniejszych tez, brak jest jednak w tym miejscu pracy podsumowań: o użyteczności, krytycznych dywagacji, które pojawiły się w analizach zawartych w pracy itp. Szkoda też, iż w Zakończeniu nie zawarł Autor przynajmniej kilku wyrazistych odniesień z literatury czy też orzecznictwa, które byłyby podkreśleniem dla kierunku dalszych reform *incoterms* (lub co częściej sugestii praktycznych). Ten brak w Zakończeniu odniesień ,a co za tym idzie stosownych przypisów może dziwić, gdyż nawet te niewielkie podsumowania, tam zawarte wynikają w większości z czyjś podglądu (co prawda wcześniej cytowanego), ale instytucja cytatu nie jest ograniczona jedynie do rozdziałów podstawowych, a powinna obejmować każdy fragment pracy w tym i Zakończeniu,(jeżeli podnosimy kwestię wynikającą z danego źródła).

W pracy można odnaleźć także pewne dalsze niewielkie usterki w zakresie cytowania. W szczególności są w pracy sformułowania wynikające z wiedzy praktycznej (które należy ocenić bardzo pozytywnie) odnoszące się do wcześniej opisanej instytucji prawnej. Wadą takiego odniesienia jest brak wzmianki, czy uwaga taka pochodzi z własnego doświadczenia czy też obserwacji empirycznej, czy też jest to pogląd ze źródeł wcześniej cytowanych. Taki przykład jest na str. 194, Autor wskazuje tam jak należy popracować w umowie wzajemne powiązania reguł *combiterms* 2000 i *incoterms* 2000. Ale pomimo użytecznych uwag, Autor nie proponuje w tym miejscu przypisu. (Należy zaznaczyć na końcu opisu kilkanaście linii dalej jest jednak przypis Nr 603, wydaje się jednak iż dotyczy innego poglądu.).

Kontynuując uwagi co do cytowań należy tu zaznaczyć pewne zresztą także niewielkie luki w odniesieniu do źródeł internetowych. Pomimo bogactwa źródeł cytowanych przez Autora, które są wzorowe i bardzo kompletne, można znaleźć wśród nich pewną grupę wymagającą pewnej korekty. Dotyczy to przypisów pochodzących z Internetu. Autor z zasady pomija tu datę dostępu, czasem też jest brak autora czy też tytułu (np. ze str. 192, nr 597 – tu brak autora i daty dostępu). W wykazie końcowym stron internetowych ze str. 247-248 w szeregu miejsc oprócz adresu strony internetowe nie posiadają tytułu, autora i daty dostępu. Takich przypisów ze stron internetowych z pewnym pojedynczym brakiem jest zresztą bardzo dużo np. przypis nr 622.

W pracy są też miejsca, gdzie tradycyjnie przypisy lub odesłania do źródeł cytowania , lub odnoszące się do książek są niekompletne ,(np. na str. 87 gdzie Autor pod tabelką podaje jedynie ogólną nazwę książki bez wskazania strony z której przedstawił treść w tabeli). Jeżeli Autor

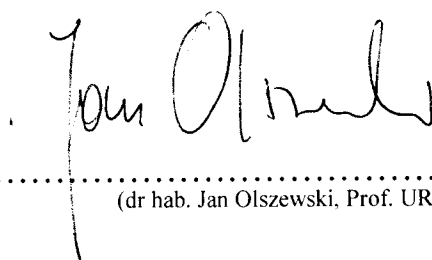
opracował ją z wielu stron, co często ma miejsce w pracach doktorskich, wskazane byłoby podanie niżej tabeli „opracowanie własne ze str.”. co zresztą Autor czyni w innych tabelach np. na str. 85 i 92 czy też 93, ale i tu nie podano z jakich stron pobrano tekst do opracowania własnego. W sposób kompletny opis pod tabelą pojawia się jednak wcześniej na str. 81, czy też 82, 84, co oznacza iż Autor zna w/ w zasady , a uchybienia ,które wyliczam to jedynie pojedyncze usterki.

6. Uwagi końcowe

Powyżej wyliczone uwagi i konkluzje są nie tyle oceną krytyczną, ale stanowią sugestię potrzeby położenia większej uwagi przez Autora na aspekty badawcze, konstrukcyjne oraz rzetelniesze dokumentowanie niektórych źródeł, w szczególności elektronicznych.

Generalnie jednak, konkludując na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 marca 2003 r. – o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki /Tekst. Jedn. Dz. U. Z 2016 r., nr 0, poz . 882/ mogę stwierdzić, po dokonanej analizie pracy Pana magistra Rafała Stanisława Skiby pt. *"Reguły Incoterms i zasady ich zastosowania w stosunku zobowiązaniowym"*, iż stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, co wskazuje, iż Autor posiadał ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Autor przez wnikliwe analizy tematu, naświetla ważne badawcze problemy, co potwierdza, iż posiadał ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie prawa cywilnego w szczególności do aspektów cywilistycznych w międzynarodowych umowach handlowych , a także umiejętność prowadzenia pracy naukowej . Recenzowana praca spełnia wymagania stawiane pracy doktorskiej. Jej niewątpliwą zaletą jest nowatorskie ujęcie tematu pod kątem prywatnoprawnym po dokonaniu analizy stosownych przepisów oraz literatury przedmiotu.

.....
(dr hab. Jan Olszewski, Prof. UR)